

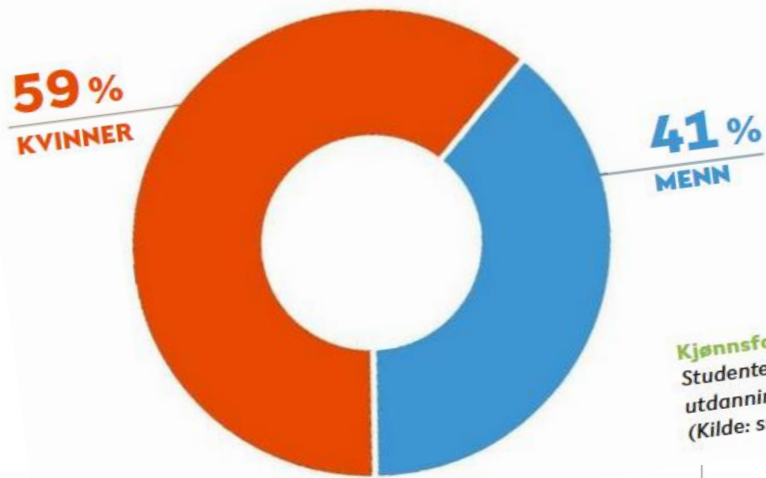
Skole og utdanning

Leksjon 4

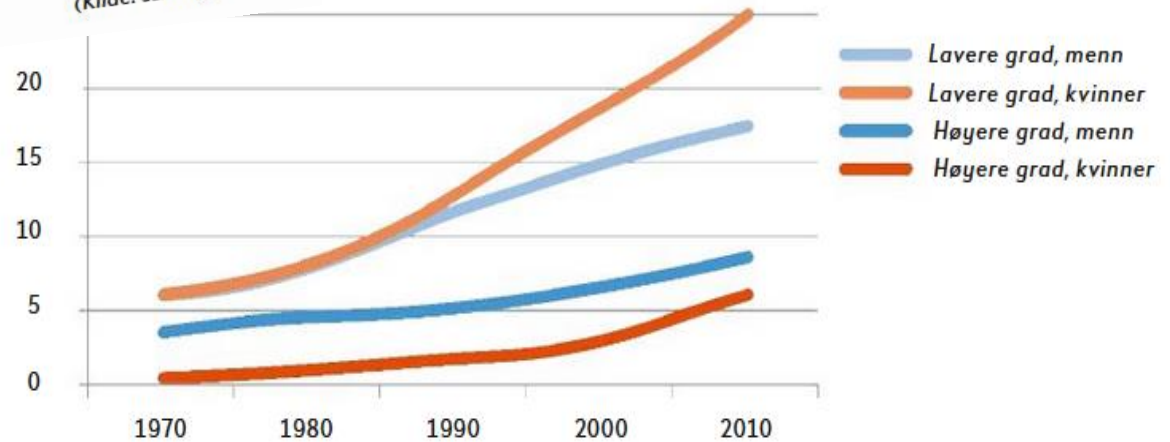

Norint
Language School

Utdanning for alle

Kjønnsfordeling:
Studenter i høyere
utdanning i 2013.
(Kilde: ssb.no)

Høyere utdanning: Personer med høyere utdanning i aldersgruppa 30–39 år i perioden 1970–2010. Prosent.
(Kilde: ssb.no)

- Hvordan har utviklingen vært fra 1970 til 2010?
- Hvordan er fordelingen kjønnsmessig i 2010 i forhold til 1970?
- Hvilke konsekvenser har denne utviklingen hatt for universitets- og høyskolesektoren?
- Hvilke konsekvenser kan det ha på samfunnslivet at så mange tar høyere utdanning?
- Er disse endringene typiske for Norge, eller har deres opprinnelsesland hatt en tilsvarende utvikling?

Skolepolitiske spørsmål

FAKTA	PRIVATE SKOLER
	
<ul style="list-style-type: none">■ Det fins noen få private skoler som drives etter en alternativ pedagogikk. Det er for eksempel Steinerskoler og Montessoriskoler.■ Godkjente private skoler får dekket nesten hele sitt budsjett av staten, men foreldrene må dekke resten gjennom skolepenger.	

NOEN VIKTIGE skolepolitiske spørsmål i Norge i dag er:

- Bør vi ha private skoler som kan konkurrere med de offentlige skolene, eller bør de private skolene kun være et supplement til den offentlige skolen?
- Bør elevene begynne å bruke uniformer slik at mobbing og eventuelt kjøpepress ikke påvirker elevenes skolehverdag?
- Bør det innføres karakterer fra 5. trinn av?
- Blir de flinke elevene godt nok ivaretatt og utfordret?
- Hvilke inntakskrav bør det være til høyere utdanning? Bør kravet til generell studiekompetanse fjernes og erstattes med en mer fleksibel inntaksordning?

Skolepolitiske spørsmål

- Kjenner dere igjen noen av de skolepolitiske spørsmålene i Norge fra deres opprinnelsesland? Hvilke?
- Hvorfor kan gutter, oftere enn jenter, bli skoletapere? Hvordan er dette i deres opprinnelsesland? Hvem «vinner» og hvem «taper» på skolen? Hvordan kan det forklares?
- Synes dere at det er positivt eller negativt at det ikke er mulig å repetere et år i grunnskolen? Hvorfor?
- Private grunnskoler får mye penger fra det offentlige. Er det i orden, synes dere? Hvordan er dette i deres opprinnelsesland?

Verb

På norsk bøyer vi verb i finitthet, tempus, modus, aspekt og diatese.

Finitthet: Vi har tre finitte muligheter for verb i norsk: presens, preteritum og imperativ. Imperativ er imidlertid ikke en tid (tempus), men en modus.

Tempus: Vi har to tempus på norsk: presens og preteritum. Men hver av disse tidene kan uttrykke førtidighet, altså noe som har skjedd før presens, og noe som skjedde før preteritum. Norsk har altså morfologisk uttrykk for kun to tidsforhold, nemlig nåtid og fortid.

Modus: I norsk har vi bare to modi, og det er imperativ og indikativ.

Førtidighet: En handling kan være samtidig eller førtidig. Noe kan altså skje *før* eller *etter* noe annet, det vil si før eller etter presens og før eller etter preteritum. Gjennom å krysse førtidighet og tempus får vi de ulike tidene som verbatimrisen i norsk består av.

Diatese: Vi har to muligheter i diatese, og det er aktiv og passiv.

Oversikten ovenfor bygger på kapittel C: Verb i Jon Erik Hagen: Norsk grammatikk for andrespråklærere (1998)

Verbets tider

PRESENS

(nåtid)

PRETERITUM

(fortid)

PRESENS PERFEKTUM

(avsluttet fortid)

PRETERITUM PERFEKTUM

(førfortid) (Pluskvamperfektum)

PRESENS FUTURUM

(framtid) (1. futurum)

PRESENS PERFEKTUM FUTURUM

(førframtid) (2. futurum)

PRETERITUM FUTURUM

(framtid sett fra fortid) (1. kondisjonalis)

PRETERITUM PERFEKTUM FUTURUM

(førframtid sett fra fortid) (2. kondisjonalis)

SVAKE VERB

(å lese)

leser

leste

har lest

hadde lest

skal/vil lese

skal/vil ha lest

skulle/ville lese

skulle/ville ha lest

STERKE VERB

(å skrive)

skrive

skrev

har skrevet

hadde skrevet

skal/vil skrive

skal/vil ha skrevet

skulle/ville skrive

skulle/ville ha skrevet

Verbets tider til B-1

Perfektum brukes for å fortelle om noe som har skjedd. Men den sier ikke når. Vi står i presens og forteller bare hva som har skjedd

Vi befinner oss alltid i presens når vi snakker og må bruk verbets tider til å forflytte oss i tid.

Presens futurum brukes til å fortelle om noe som er i framtiden i forhold til presens.

	Perfektum fortid	Presens nåtid	Presens futurum framtid
Presenssystemet	har gått har vasket	går vasker	skal gå skal vaske
Preteritumssystemet	hadde gått hadde vasket	gikk vasket	skulle gå skulle vaske

Pluskvamperfektum er det gamle navnet på preteritum perfektum. Merk hjelpeverbet står i preteritum og forteller ut ifra preteritumssystemet

Preteritum brukes når vi vil forflytte oss til fortiden å fortelle om noe som har hendt. Men når vi forflyttet oss i tid er det viktig å si når det hendte.

Preteritum futurum brukes slik som futurum bare at hjelpeverbet skal stå i preteritum og vi forteller ut ifra preteritumssystemet

Presenssystemet

Presenssystemet:

	Presens perfektum	Presens	Futurum
Presenssystemet	har gått har vasket	går vasker	skal gå vil vaske

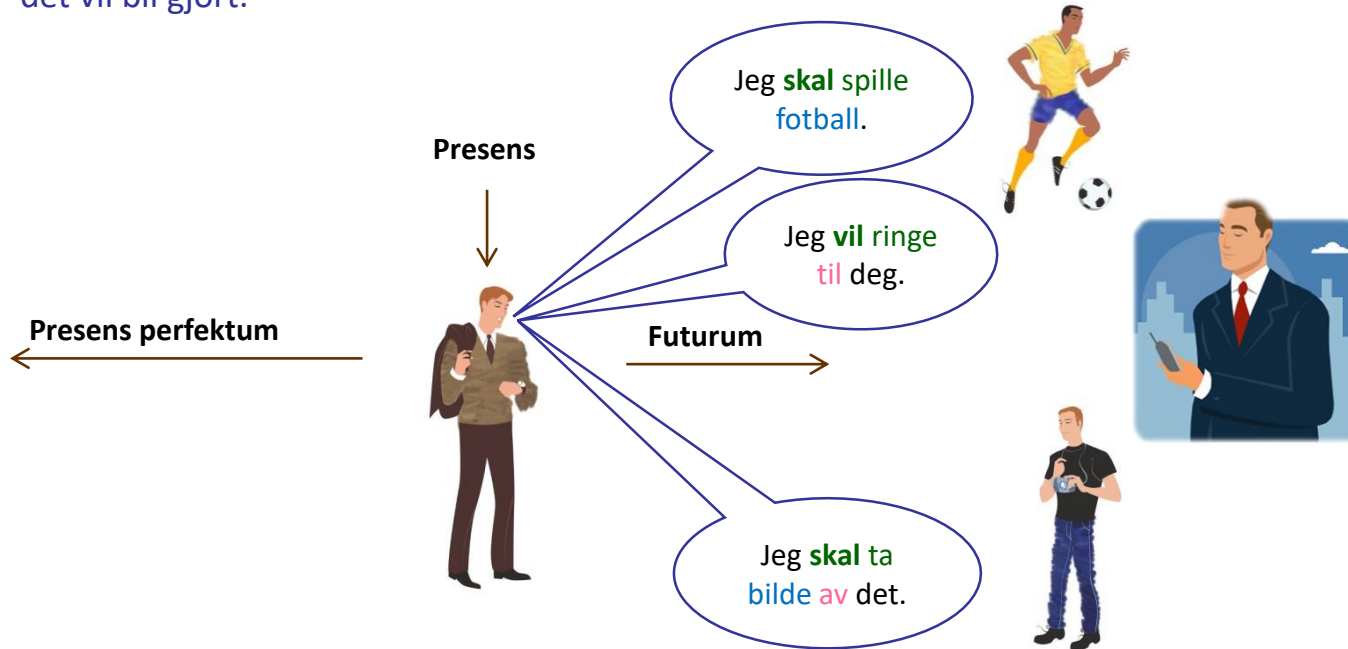
Presens er utgangspunktet for alle samtaler, du befinner deg alltid i presens (*nåtid*) til du gjør noe for å forflytte deg fra presens. Dersom du bruker bare presenssystemet så forlater du aldri presens. Alt du sier, er relatert til presens (*nåtid*).

Presenssystemet

	Presens perfektum	Presens	Futurum
Presenssystemet	har gått har vasket	går vasker	skal gå vil vaske

Futurum bruker vi om framtiden. Vi har mulighet for å lage futurum ved å bruke modalverbene «å skulle» eller «å ville» i presensform som vi ser under. Vi kan også sette futurum sammen med et tidsledd for å uttrykke når det vil bli gjort.

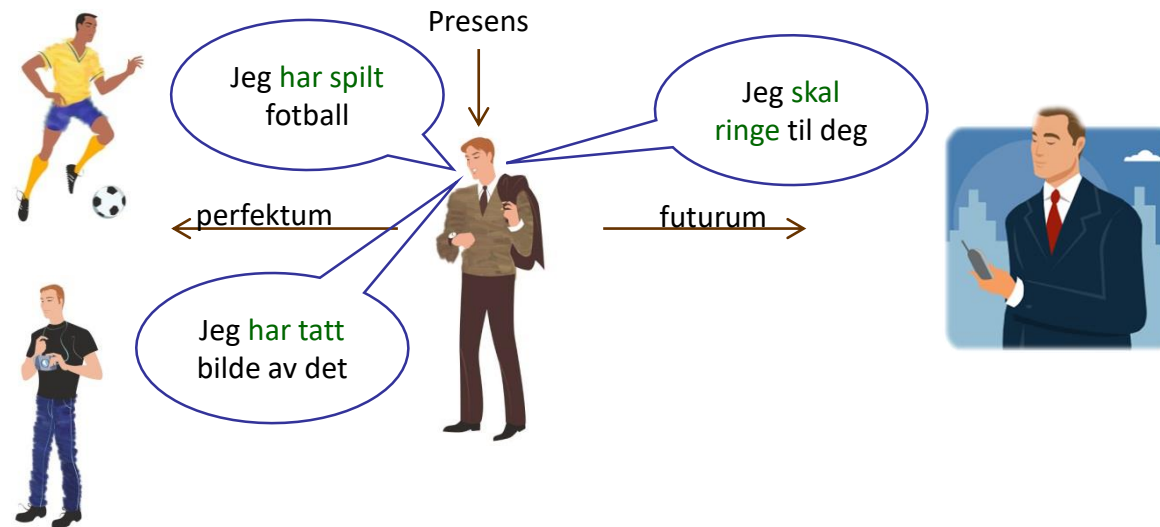

Verbets tider

Presenssystemet:

	perfektum	presens	futurum
Presenssystemet	har gått har vasket	går vasker	skal gå skal vaske

Perfektum bruker vi om fortiden, når vi bare forteller at noe har skjedd før presens. Når vi bruker perfektum kan vi ikke si når det hendte ettersom vi bare sier at det har skjedd før presens. Vi kan også bruke perfektum dersom noe er startet som ikke er avsluttet. Tid er ikke viktig ettersom du ikke har forlatt presens.

Verbets tider

Presenssystemet:

	perfektum	presens	futurum
Presenssystemet	har gått har vasket	går vasker	skal gå skal vaske

Perfektum bruker vi om en handling der hvor handlingen er viktigere enn tidspunktet. Vi bruker også perfektum om handlinger som er påbegynt, men ikke er avsluttet.

- Hun har kommet. (Hun er her, vi sier ikke noe om når hun kom)
- De har flyttet. (De bor ikke her mer)
- Hun har studert norsk i tre år. (Hun studerer fremdeles norsk)
- Jeg har vasket gulvet. (Det er reint)

Svake verb i perfektum

	Infinitiv	Presens	Preteritum	P. perfektum
Gruppe 1 (-et)	å kost <u>e</u> å vas <u>ke</u>	koster vasker		har kostet / a har vasket / a
Gruppe 2 (-t)	å spis <u>e</u> å reis <u>e</u> å invit <u>ere</u>	spiser reiser inviterer		har spist har reist har invitert
Gruppe 3 (-d)	å ve <u>ie</u> å lev <u>e</u>	veier lever		har veid har levd
Gruppe 4 (-dd)	å bo å ha	bor har		har bodd ⚠ har hatt

Gruppe 1 har to konsonanter og får **-et** eller **-a** i presens perfektum.

Gruppe 2 har én konsonant og får **-t** i presens perfektum.

Gruppe 3 har konsonantene **-v-g** eller vokalene **-ei** og får **-d** i presens perfektum.

Gruppe 4 slutter på andre vokaler enn **-e** og har **-dd** i presens perfektum.

Jeg skal ... og Jeg har ...

Se eksempelet nedenfor og fyll ut de resterende setningene i skjemaet.

A	B
Jeg skal kjøpe ny bolig.	Jeg har kjøpt ny bolig.
Jeg skal pusse opp.	
Jeg skal parkere i garasjen.	
Jeg skal sole meg på balkongen.	
Jeg skal sy nye gardiner til stua.	
Jeg skal hjelpe naboen med å male huset.	
Naboen skal hjelpe meg med å male huset.	
Jeg skal lese referatet fra møtet i sameiet.	
Jeg skal delta på dugnaden.	

** Anbefales hjelpeark 3D.

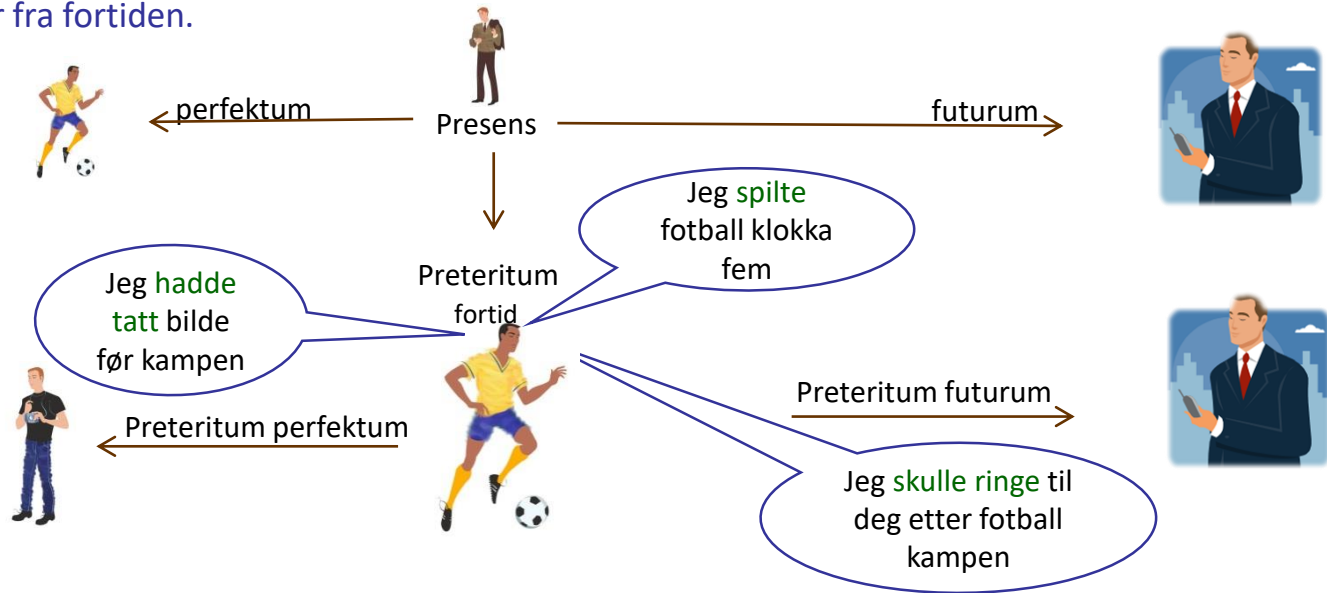

Verbets tider

Preteritumssystemet:

	Preteritum perfektum	Preteritum	Preteritum futurum
Preteritumssystemet	hadde gått hadde vasket	gikk vasket	skulle gå skulle vaske

Preteritumssystemet brukes for å forflytte oss til fortiden. Når vi står i presens så har vi to muligheter for å skape fortid. Vi kan bruke perfektum, men da kan vi ikke bytte synsvinkel og fortelle når hendelsen tok sted, bare at noe har skjedd. Den andre muligheten er preteritumssystemet der tid er viktig ettersom vi forandrer synsvinkel og forteller fra fortiden.

Svake verb i preteritum

	Infinitiv	Presens	Når Preteritum	Hva P. perfektum
Gruppe 1 (-et)	å kost <u>e</u> å vas <u>ke</u>	koster vasker	kost <u>et/a</u> vas <u>ket/a</u>	har kostet / a har vasket / a
Gruppe 2 (-te)	å spis <u>e</u> å reis <u>e</u> å invit <u>er</u> e	spiser reiser inviterer	spis <u>te</u> reis <u>te</u> invit <u>erte</u>	har spist har reist har invitert
Gruppe 3 (-de)	å ve <u>ie</u> å lev <u>e</u>	veier lever	veid <u>e</u> lev <u>de</u>	har veid har levd
Gruppe 4 (-dde)	å bo å ha	bor har	bodde hadde	har bodd har hatt ⚠

Gruppe 1 har to konsonanter og får **-et** eller **-a** i preteritum.

Gruppe 2 har én konsonant og får **-te** i preteritum.

Gruppe 3 har konsonantene **-v -g** eller vokalene **-ei** og får **-de** i preteritum.

Gruppe 4 slutter på andre vokaler enn **-e** og har **-dde** i preteritum.

Når gjorde du det? I går.

Se eksempelet nedenfor og fyll ut de resterende setningene i skjemaet.

A	B
Jeg har vasket opp.	Når gjorde du det? A: Jeg vasket opp i går.
Jeg har malt huset.	Når gjorde du det? A: _____.
Jeg har skiftet dekk på bilen.	Når gjorde du det? A: _____.
Jeg har ryddet i garasjen.	Når gjorde du det? A: _____.
Jeg har laget kjøttkaker.	Når gjorde du det? A: _____.
Jeg har kjøpt ny seng.	Når gjorde du det? A: _____.
Jeg har skiftet sengetøy.	Når gjorde du det? A: _____.

** Anbefales hjelpeark 3D.

Norint
Language School

1. futurum

1. futurum brukes ...

1. for å uttrykke framtid: *Skal du bli med på festen?* (NB: Framtid kan også uttrykkes gjennom kommer til å + infinitiv: *Hun kommer til å si nei når han spør henne.*)
2. Ved personer bruker vi ofte *skal*: *Skal dere alle sammen gå i teateret? Når skal dere sette i gang et nytt kurs?*
3. Hvis subjektet ikke er en person, brukes ofte vil: *Demonstrantene aksjoner vil få alvorlige følger.* (Ikke skriv dette: *Demonstrantenes aksjoner skal få alvorlige følger.*)

Hentet fra: Det går bra!

2. futurum

2. futurum brukes ...

1. om en handling som vil bli avsluttet en gang i framtiden: *Jeg skal ha snakket med henne om dette før hun flytter til Bergen.*
2. om en handling som vil bli avsluttet innen et gitt tidspunkt; *Dere må ha avsluttet eksamen innen klokka 14.00.*
3. om en handling som angivelig skal ha skjedd (men som man ikke har fått bekreftet eller vet sikkert om har skjedd): *Det skal ha skjedd en ulykke i sentrum.*

Hentet fra: Det går bra!

1. kondisjonalis

1. kondisjonalis brukes ...

1. som fortidsfuturum for å uttrykke hvordan vi så framtiden for oss en gang i fortiden: *Jeg skulle kjøpe en ny leilighet i fjor, men så mistet jeg jobben.*
2. sammen med preteritum for å uttrykke ikke-virkelige betingelser i nåtid: *Vant jeg i lotto nå, skulle jeg gi penger til en god sak.*
3. for å uttrykke betingelser i framtid: *Skulle du komme på festen, får du møte mange hyggelige mennesker.*
4. for å gi råd og anbefalinger: *Du skulle gå oftere til tannlegen.*

Både 1. og 2. kondisjonalis uttrykker at en verbhandling under visse tenkte vilkår ville skje eller ville ha skjedd.

Hentet fra: Det går bra!

2. kondisjonalis

2. kondisjonalis brukes ...

1. sammen med pluskvamperfektum (preteritum perfektum) for å uttrykke ikke virkelige betingelser i fortid:

Hadde jeg vært en ung og vakker kvinne, ville jeg ha funnet meg en ung og vakker mann.

2. om en handling som var planlagt, men som ikke ble realisert:

Jeg skulle ha betalt de regningene for lenge siden, men jeg har ikke gjort det.

Legg merke til at verbet ha i 2.kondosjonalis noen ganger forsvinner:

Hvis jeg hadde vært deg, ville jeg (ha) begynt å studere igjen.

(Det er ingen betydningsforskjell på om man sier *ville jeg ha begynt* eller *ville jeg begynt* – men den sistnevnte formen er litt mer muntlig.)

Oppgaver – Hypotetiske setninger

Presens/1. futurum

1. Hvis du vil det, kan du tjene en formue.
2. Om du ønsker det, skal jeg finne en god mann til deg.
3. Hvis du kjøper lottokupong i dag, vil du vinne.
4. Hvis vi besøker presidenten, skal jeg fortelle ham noen sannheter.
5. Hvis du sier det en gang til, vil jeg bli virkelig sint.
6. Om du drar sammen med meg, vil jeg alltid passe på deg.
7. Hvis du blir med oss, vil du oppleve lykken.
8. Hvis han slår deg, skal jeg slå ham.

Pluskvamperfektum/2. kondisjonalis

Hvis du hadde villet det, (så) kunne du ha tjent en formue.

Imperativ

Imperativ, eller «bydeform», kan bare brukes i 2. person (du og dere). På norsk er imperativ verbstammen:

INFINTIV	IMPERATIV
å spise	spis
å løpe	løp
å sy	sy

Imperativ brukes gjerne i instruksjoner (bruksanvisninger og oppskrifter):

Smelt smøret, brun det, og rør melet forsiktig i.

Fest platen på baksiden av kommoden med de vedlagte stiftene.

Imperativ

Når det gjelder kommunikative situasjoner, bør man imidlertid være varsom med bruk av imperativ. I stedet bruker vi gjerne konstruksjoner med modale verb, presens eller andre omskrivninger fordi de ikke oppfattes som så kommanderende:

Kjøp avisa på veien hjem!

Kjøper du avisa på veien hjem?

Kan du kjøpe avisa på veien hjem?

Vask trappene i helgen!

Har du anledning til å vaske trappene i helgen?

Tror du at du får tid til å vaske trappene i helgen?

Du skal vaske trappene i helgen, ikke sant?

Partisipper

På norsk har vi bare to partisipper:

Infinitiv	Presens	Presens partisipp	Presens perfektum	Perfektum partisipp
å streike	streiker	streikende	har streiket	streiket
å arbeide	arbeider	arbeidende	har arbeidet	arbeidet
å ansette	ansetter	ansettende	har ansatt	ansatt
å koke	koker	kokende	har kokt	kokt

Vi bruker presens partisipp som adjektiv eller adverb, men vi bøyer det aldri.

Vi bruker perfektum partisipp også som adjektiv eller adverb, men da bøyer vi det når det står foran et substantiv

Partisipper

Hovedsakelig brukes partisipper som adjektiver. Når vi bruker perfektum partisipp betyr det ofte at noe er gjort med noe. Dette kan brukes i en passiv betydning.

Vannet blir kokt. ← Passiv form med å bli + perfektum partisipp
Vannet er kokende. ← Viser til en tilstand. er + presens partisipp

Presens partisipp

Presens partisipp får –ende lagt til stammen av verbet. *sittende, stående, gående osv.*

Presens Partisipp brukes mest som adjektiv og adverb, og det bøyes ikke:

Bilen kjører *irriterende* langsomt.

De *streikende* arbeiderne sto utenfor skolen hele dagen.

De *løpende* utgiftene er høye.

Presens partisipp er ikke så vanlig i moderne norsk, det er mer vanlig å bruke en leddsetning for å uttrykke dette. Selv om det er viktig at vi forstår bruken av Presens partisipp.

Han kjørte hjem *tenkende* på alt han hadde sett.

Han kjørte hjem *mens han tenkte* på alt han hadde sett.

Perfektum partisipp

Perfektum partisipp er som perfektum, men brukes uten hjelpeverb. *spist, stått, gått, vasket osv.*

Perfektum Partisipp brukes mest som adjektiv og adverb. Når perfektum partisipp er etterstilt skal det ikke bøyes. Dette er en måte den skiller seg fra vanlig adjektiv som bøyes både foranstilt og predikativt (*etterstilt*)

Perfektum partisipp { Tor Pederson er ansatt på Nordby skole.
Fiskekakene er ikke skikkelig stekt. } *Etterstilt og bøyes ikke.*

Adjektiv { Veiene er dårlige her i Norge.
Fiskekakene er ikke veldig gode. } *Etterstilt adjektiv skal bøyes.*

Perfektum partisipp { Vi spiser ofte kokte poteter i Norge.
De ansatte på Nordby skole har fri. } *Foranstilt må bøyes.*

Perfektum partisipp

Perfektum partisipp er ofte brukt som adjektiv og må da bøyes når den er foranstilt

Partisippene er ofte sammensatt; opp+spist = oppspist, hånd+skrevet = håndskrevet

Bøyningsformer for partisipper.

en håndskrevet roman	den håndskrevete romanen	(bestemt form entall)
et håndskrevet brev	det håndskrevete	(bestemt form entall)
	Noen håndskrevete dokumenter	(flertall)
	de håndskrevete dokumentene	(flertall bestemt form.

Dersom dette ordet ikke kan tilbakeføres til et verb, men har «oppstått» som nytt ord i partisippform, vil det helt sikkert måtte bøyes. Da kan vi si at det har blitt et «egentlig adjektiv»:

Disse buksene er nyvaskete. (Fra verbet å vaske kan vi ikke lage et verb som heter «nyvaske»)
Kundene er misfornøyde. (Fra verbet å fornøye kan vi ikke lage et verb som heter «misfornøye»)

Perfektum partisipp

Perfektum partisipp er ofte brukt som adjektiv og må da bøyes når den er foranstilt

Sterke verb som ender på –et har en mer komplisert bøyning. De får sammentrukket form med –n i flertall og bestemt form.

overdrevet	den overdrevne presangen	(bestemt form entall)
vunnet	det vunne løpet	(bestemt form entall)
	noen overdrevne presanger	(flertall)
	de overdrevne presangene	(flertall bestemt form)

Skal jeg snakke norsk eller ...?

SNAKK

SAMMEN

- Mener du at innvanderforeldre bør snakke norsk med
- barna sine? Hvorfor / hvorfor ikke?

- Hvem er det sitt ansvar, slik du ser det, at
- minoritetsspråklige barn snakker godt nok norsk til
- å følge undervisningen på norsk når de begynner på
- skolen?

- Nå er retten til morsmålsopplæring knyttet til ferdigheter
- i norsk. Det vil si at hvis barnet snakker godt norsk, får
- det ikke morsmålsopplæring. Hva synes dere om det?

- Bør innvandrerbarn få gratis barnehageplass slik at de
- lærer norsk der?

- Hva kan foreldre gjøre for å hjelpe barna med å lære norsk?

Høyere utdanning

SNAKK

SAMMEN

- Hvilken arbeidsform var vanligst da dere studerte?
- Hvordan fikk dere vite hva dere måtte kunne til eksamen: gjennom læringsmål eller ved hjelp av ei pensumliste? Hva synes dere er best? Hvorfor?
- Har dere prøvd å arbeide i kollokvier eller i grupper? Hvordan synes dere at det er? Hva er positivt, og hva er negativt med slike arbeidsformer?
- Hvilken type eksamen var vanlig da dere studerte? Var det vanlig med arbeidskrav for å få gå opp til eksamen? Hva synes dere om å ha slike arbeidskrav?

Arbeid med ord og uttrykk:-

en utdanning: å utdanne (seg), å ta utdanning,
et utdannings nivå, høyere utdanning
en grad: høyere grad, lavere grad
skolepolitikk, skolepolitiske spørsmål
en karakter
offentlig skole / privat skole

å tilrettelegge for
et universitet
en høyskole
å forelese, en forelesning
en vurdering, å vurdere
et læringsmål
pensum, pensumlitteratur
en eksamen, å ta eksamen

et inntakskrav
generell studiekompetanse
en pedagogikk, pedagogisk
å peke på
å blusse opp
å gå på bekostning av
god nok norsk
å ha ansvar for

Norint
Language School

KJØR DEBATT

- Karakterene bør avskaffes helt, også på ungdomsskolen.
- Skoleuniformer kan hjelpe mot kjøpepress, men ikke mot mobbing.
- Alle som ønsker det, bør få ta høyere utdanning, og inntakskravene må bli lavere.
- Videregående skole bør være obligatorisk.
- Skoleflinke barn bør gå i egne grupper.
- Det er unødvendig med lekser. Elevene bør få gjøre det de trenger, på skolen og slappe av om ettermiddagen.
- Innvandrerforeldre bør snakke norsk med barna sine.

Det fins mange gode argumenter, men det er også viktig å tenke på at ...

Hvis vi sammenligner Norge med ..., ser vi at ...

Erfaringen viser at ..., men ...

Norint
Language School

Norint
Language School